

TDIU20

Kursupplägg och Objektorientering

Eric Ekström

Institutionen för datavetenskap

Handout version

- 1 Kursinformation
- 2 Klasser
- 3 Filuppdelning
- 4 Inkludering och kompilering
- 5 Undantag
- 6 Testning
- 7 Objektorientering - Exempel
- 8 Överlagring
- 9 Operatoröverlagring - Exempel
- 10 Övrigt (i mån av tid)

TDIU20 - Lärandemål

Studenten ska tillägna sig kunskaper om och färdigheter i objektorienterad programmering i programspråket C++.

Efter genomgången kurs ska studenten kunna:

- använda designprinciper, metoder och tekniker som används inom objektorienterad programmering för att konstruera program som löser givna problem.

TDIU20 - Lärandemål

Eric's tolkning!

Skriva kod som

- är lätt att använda
- går att underhålla
- går att bygga vidare på
- främjar enklare samarbete

TDIU20 - Kursinnehåll

- 6 st föreläsningar
 - 1-2 Objektorientering
 - 3-4 Pekare och dynamiskt minne
 - 5 Arv och Polymorfi
 - 6 Tentaföreläsning
- 3 laborationer
- 3 lektioner
- Tentamen

All information finns på kurshemsidan:

<https://www.ida.liu.se/~TDIU20/>

TDIU20 - Personal

- Examinator - Klas Arvidsson
- Kursledare - Eric Ekström
- Kursassistent - Love Arreborn
- Assistenten
 - Nils Jakobsson
 - Wiktor Liew
 - Love Arreborn
 - Oliver Brandett

Kontaktuppgifter på kurshemsidan!

TDIU20 - Komma i mål

- Följ kursens alla moment
- Hjälp varandra (vad hjälper och vad stjälper?)
- Fråga kursledare och examinator (det är därför vi är här!)
- Investera den nödvändiga tiden
 - 4hp motsvarar ca 106h
 - Kursen använder periodens 7 första veckor (15h per vecka)
 - Vad (i alla kurser) spara du till vecka 8 och tentaperioden?

TDIU20 - Examination

- **LAB1** - Laborationer (3hp)
3 uppgifter med redovisning och kodinlämning
- **DAT2** - Datortentamen (1hp)
Ger slutfärdet i kursen

TDIU20 - Laborationer

- Webreg för registrering och resultat
 - Anmälan senast första labbpasset
- Arbeta i par (båda ansvariga för all er kod)
- Redovisning, kodinlämning och komplettering
- Deadlines i Timeedit
- Bonus för redovisning innan deadline och väl genomförd komplettering

TDIU20 - Datortentamen

- Liverättad tentamen i SU-salarna
- Studentklient för frågor och inlämning
- Möjlighet att komplettera under tentamens gång.

Tentamen består av två delar:

- **Del I:** fyra uppgifter. För godkänt måste alla vara avklarade.
- **Del II:** två uppgifter med 3 poäng vardera.
Betyg N kräver N poäng på del II.

TDIU20 - Bonussystem

Bonusuppgifter

- Varje laboration har en bonusuppgift.
- Tillgodoräkna motsvarande uppgift i del I på tentamen.

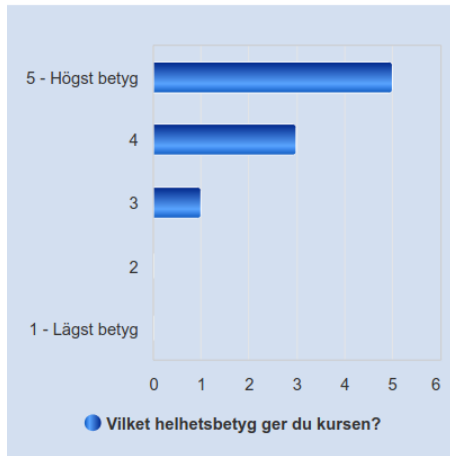
Engagemangsbonus

- 3 lektioner, 3 labbdeadlines, 3 kompletteringar att genomföra snyggt
- 5 / 9 engagemang ger 1 bonuspoäng på del II på tentamen

TDIU20 - Återkoppling från tidigare år

- 9.8 % svarsfrekvens
- 4 fritextsvar
- Önskas fler labbtillfällen.
- Labbassistenter var mycket uppskattade.
- Säg vad ni tycker! Svara på kursutvärderingen!

Inga ändringar görs till kursomgång 2025.

- 1 Kursinformation
- 2 **Klasser**
- 3 Filuppdelning
- 4 Inkludering och kompilering
- 5 Undantag
- 6 Testning
- 7 Objektorientering - Exempel
- 8 Överlagring
- 9 Operatoröverlagring - Exempel
- 10 Övrigt (i mån av tid)

Klasser

```
struct Rectangle
{
    int width;
    int height;
};

double area(Rectangle const& r)
{
    return r.width * r.height;
}

int main()
{
    Rectangle r {3, 4};
    cout << area(r) << endl;
}
```

```
class Rectangle
{
public:
    int width;
    int height;

    double area() const
    {
        return width * height;
    }
};

int main()
{
    Rectangle r {3, 4};
    cout << r.area() << endl;
}
```

Klasser

Ny terminologi:

- Klass
- Objekt / Instans
- Datamedlem (medlemsvariabel)
- Medlemsfunktion

Nya koncept:

- Synlighet och inkapsling: `public`, `private`
- Ändringsskydd på funktioner
- Hur vet vi vilken `width` och `height` det handlar om?

Klasser

Klass

- En sammansatt datatyp
- Beskriver
 - hur en variabel skulle kunna se ut
 - vilken data variabeln ska ha
 - vilka funktioner som går att applicera på datan

```
class A
{
public:
    int x; char y;
    void foo();
};
```

Objekt

- En variabel
 - datatyp
 - namn
 - värde
- Har funktioner som verkar på datan

```
A a {1, 'c'};

a.foo();
```

Datamedlem

- En variabel inuti en klass
- Skapas och tas bort med varje klassobjekt
- Varje klassobjekt har en egen uppsättning datamedlemmar
- Representerar klassens datainnehåll
- Beskriver relationen “består av” eller “har”
- Är “global inom klassen”
- Kan skyddas från åtkomst “utifrån”
- Får startvärden via konstruktors datamedlemsinitieringslista!

Medlemsfunktion

- Funktion inuti en klass
- Funktionen tillhör klassen
- Kan endast anropas utifrån ett objekt
- Har automatiskt tillgång till objektets datamedlemmar (objektet skickas med till funktionen automatiskt)

Klasser - synlighet

```
class Rectangle
{
public:
    float area() const
    {
        // Ok
        return width * height;
    }
private:
    int width;
    int height;
};

int main()
{
    Rectangle r {3, 5};

    cout << r.area(); // A
    cout << r.width;  // B
    r.width = 7;      // C
}
```

Medlemmarna kan placeras i:

- public
- private
- (protected)

övning: Vilka av {A, B, C} kompilerar?

public - synligt från annan programkod

private - endast synligt från funktioner i klassen

protected - återkommer vi till i samband med arv & polymorfi

- Kompilatorn ser till att reglerna följs

Klasser - inkapsling

- Extern kod kan bara använda det som är publikt!
- Det är tydligt vad vi avser extern kod ska använda.
- Vi kan ändra allt som är privat senare och övrig kod påverkas inte eftersom kompilatorn förbjuder användning av annat än publika medlemmar.
- Vi kan förhindra att datamedlemmar får fel värden. Alla ändringar går kontrollerat via våra medlemsfunktioner.

Standard: Försök gör så mycket som möjligt privat!

Klasser - ändringsskydd

Vi kan ange att en funktion inte kommer ändra på någon av objektets datamedlemmar.

```
class Rectangle
{
public:
    float area() const;
};
```

- Anges med `const` efter funktionsdeklarationen.
- Avsaknat av `const` anger ATT funktionen ändrar objektet (även om den inte gör det).
- Förtydligar för den som skriver koden, den som använder koden, och kompilatorn kontrollerar.
- Viktigt för konstanta objekt (t.ex. `const&` på parametrar).

Klasser - konstruktor

En konstruktor är en speciell medlemsfunktion som anropas när ett objekt skapas.

```
class Rectangle
{
public:
    Rectangle(int init_width, int init_height)
        // datamedlemsinitieringslista
        : width { init_width }, height { init_height }
    {
        // Funktionsblock
    }

private:
    int width;
    int height;
};
```

- Tanken är att vi i konstruktorn tilldelar datamedlemmarna sina värden
- Inget returvärde -> resultatet är ett skapat objekt
- Har alltid samma namn som klassen
- I medlemsinitieringslistan får datamedlemmarna sina värden

Klasser - konstruktor

Varför inte bara sätta värden direkt efter?

```
int main()
```

```
{
```

```
    Rectangle r {};
```

```
    r.width = 4;
```

```
    r.height = 5;
```

```
}
```

Dåligt!

- Exponerar interna detaljer
- Ingen felkontroll
- Opraktiskt
- Bryter inkapsling

Klasser - konstruktor

- Kan vi ha flera olika konstruktorer?
- Vad händer om vi inte skapar en konstruktor?

```
class Rectangle
{
public:
    // Flera konstruktorer
    Rectangle();
    Rectangle(int width, int height);

    // default-konstruktor
    Rectangle() = default;
};
```

- Flera konstruktorer kan finnas förutsatt att de har olika inparametrar.
- Det kommer alltid finnas en konstruktor. Om vi inte anger en skapar kompilator en åt oss.

- 1 Kursinformation
- 2 Klasser
- 3 Filuppdelning**
- 4 Inkludering och kompilering
- 5 Undantag
- 6 Testning
- 7 Objektorientering - Exempel
- 8 Överlagring
- 9 Operatoröverlagring - Exempel
- 10 Övrigt (i mån av tid)

Filuppdelning

main.cc

```
#include <iostream>

#include "rectangle.h"

int main()
{
    Rect r {3, 4};
    cout << r.square()
         << r.area()
         << endl;
    return 0;
}
```

rectangle.h

```
class Rect
{
public:
    Rect(int w, int h);
    float area() const;
    bool square() const;

private:
    int width;
    int height;
};
```

rectangle.cc

```
#include "rectangle.h"

float Rect::area() const
{
    return width * height;
}

void Rect::square() const
{
    return width == height;
}
```

- Klassdeklaration i en headerfil (.h)
- Definition av medlemsfunktioner i en implementationsfil (.cc)
- main-funktion i ett huvudprogram (.cc)

Filuppdelning

Varför lägger vi klassdeklarationen i en h-fil?

- h-filen blir ett gränssnitt som programmet (och programmeraren) kan vända sig till för att veta vad klassen kan göra.
- Implementationsdetaljer är gömda. Vi ska inte behöva veta hur en klass fungerar för att använda den.
- Vi undviker dubbla definitioner av medlemsfunktioner när vi inkluderar koden i andra filer.

- 1 Kursinformation
- 2 Klasser
- 3 Filuppdelning
- 4 Inkludering och kompilering**
- 5 Undantag
- 6 Testning
- 7 Objektorientering - Exempel
- 8 Överlagring
- 9 Operatoröverlagring - Exempel
- 10 Övrigt (i mån av tid)

Inkludering och kompilering

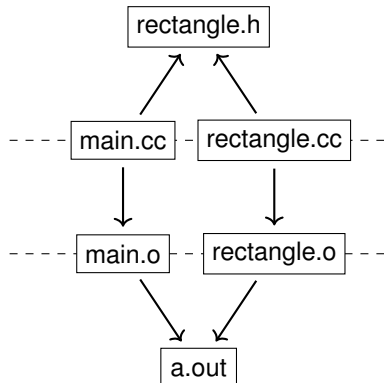
Hur får anropande programmet tillgång till definitionerna?

```
$ g++ main.cc  
/usr/bin/ld: /tmp/ccJZJjgm.o: in function 'main':  
/main.cc:12: undefined reference to Rect::area() const'  
collect2: error: ld returned 1 exit status
```

Vi måste kompilera vår implementationsfil också!

```
$ g++ main.cc rectangle.cc
```

Inkludering och kompilering

- Preprocessor - inkludering
- Kompilering - skapar kompilerade objekt-filer (.o)
- Länkning - länkar samman o-filer till ett körbart program

Inkludering och kompilering

- .cc-filer kompileras
- .h-filer inkluderas
- Kompilera **aldrig** en h-fil!

Om man kompilar en h-fil genereras en .gch-fil som kompilator kommer använda i framtiden istället för en uppdaterade h-fil. Ta alltid bort filer med ändelse .gch!

Inkludering och kompilering

Vad händer om vi inkluderar samma fil två gånger?

```
using namespace std;
class Rectangle
{
    ...
};
```

```
#include "rectangle.h"
#include "rectangle.h"

int main()
{
    //..
}
```

```
using namespace std;
class Rectangle
{
    ...
};

#include "rectangle.h"

int main()
{
    //..
}
```

```
using namespace std;
class Rectangle
{
    ...
};

using namespace std;
class Rectangle
{
    ...
};

int main()
{
    //..
}
```

KOMPILERAR EJ!

Inkludering och kompilering

Vi behöver en header guard!

```
#ifndef RECTANGLE_H
#define RECTANGLE_H

class Rectangle
{
    ...
};

#endif
```

- Alla h-filer **ska** ha en header guard.
- Använd aldrig `using namespace std;` i en h-fil. Då tvingas alla som inkluderar vår fil att också `using namespace std;`

- 1 Kursinformation
- 2 Klasser
- 3 Filuppdelning
- 4 Inkludering och kompilering
- 5 Undantag**
- 6 Testning
- 7 Objektorientering - Exempel
- 8 Överlagring
- 9 Operatoröverlagring - Exempel
- 10 Övrigt (i mån av tid)

Undantag

Hur ska en programkomponent signalera till en annan att de värden komponenten fått att arbeta med inte är användbara?

- I första hand, se till att programmet inte kompilerar!
 - Välj bra datatyper så att det endast går att skicka in korrekt data.
- I andra hand, kasta ett undantag!

Undantag - kasta

Om ett undantag kastas avbryts den nuvarande funktionen och den anropande funktionen får en notis om att ett undantag kastades. Denna måste då fånga undantaget eller kasta om undantaget.

```
throw std::logic_error("Ett meddelande");  
throw std::runtime_error("Ett meddelande");
```

Om ett undantag kastas i main() avbryts körningen:

```
terminate called after throwing an instance of 'std::logic_error'  
what(): Ett meddelande  
Aborted (core dumped)
```

Undantag - fånga

“Kör instruktionerna i block1. Om det där kastas ett undantag, avbryt block1 och kör instruktionerna i block3. Då körs inte block2.”

```
int main()
{
    try
    {
        // block1
        // block2
    }
    catch(std::exception& e) //Fångar alla standard-undantag
    {
        // block3
    }
}
```

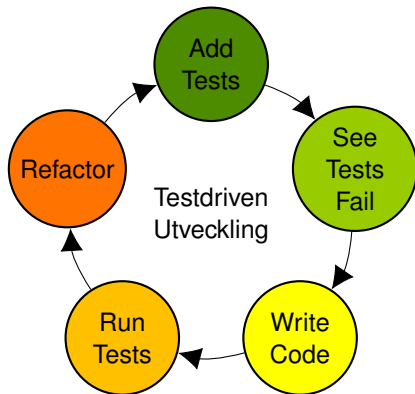
Undantag - exempel

```
int factorial(int i)
{
    if (i < 0)    throw std::logic_error("I can't compute that!");
    if (i <= 1)  return 1;
    else        return factorial(i - 1) * i;
}
```

```
int main()
{
    try
    {
        int x { factorial(3) };
        int y { factorial(-5) };
        cout << x << endl;
    }
    catch(std::exception& e)
    {
        std::cout << "Error: " << e.what() << std::endl;
    }
}
```

- 1 Kursinformation
- 2 Klasser
- 3 Filuppdelning
- 4 Inkludering och kompilering
- 5 Undantag
- 6 Testning**
- 7 Objektorientering - Exempel
- 8 Överlagring
- 9 Operatoröverlagring - Exempel
- 10 Övrigt (i mån av tid)

Testdriven utveckling (TDD)

Catch

```
#include "catch.hpp"
#include <stdexcept>

int factorial(int i)
{
    if (i < 0)    throw std::logic_error("I can't compute that!");
    if (i <= 1)  return 1;
    else        return factorial(i - 1) * i;
}

TEST_CASE( "Test factorial() function" )
{
    CHECK( factorial(1) == 1 );
    CHECK( factorial(3) == 6 );

    CHECK_FALSE( factorial(1) == 2 );

    CHECK_THROWS( factorial(-1) );
}
```

Testa med Catch

- Behöver testramverket catch:
 - `catch.hpp`, `test_main.cc`
 - Finns i givna filer på kurshemsidan.
- Behöver testfil och tillhörande kod som ska testas.

Kompilera koden som vanligt.

*.cc och *.cpp kompileras. *.h, *.hh och *.hpp inkluderas!

```
w++17 test_main.cc kod_test.cc kod.cc  
./a.out
```

```
=====
```

All tests passed(89 assertions in 14 test cases)

Snabbare kompilering

Kompilera `test_main.cc` separat. Detta görs bara en gång:

```
w++17 -c test_main.cc
```

- `-c` utför endast kompilering, ej länkning. Genererar en objektfil

Kompilera övriga filer och länka in `test_main.o`:

```
w++17 test_main.o kod_test.cc kod.cc
```

- 1 Kursinformation
- 2 Klasser
- 3 Filuppdelning
- 4 Inkludering och kompilering
- 5 Undantag
- 6 Testning
- 7 **Objektorientering - Exempel**
- 8 Överlagring
- 9 Operatoröverlagring - Exempel
- 10 Övrigt (i mån av tid)

Exempel - Ett kortspel

- Vad behövs för att skapa ett kortspel?
 - Kort
 - Kortlek
- Vad ska vi kunna göra med ett kort?
 - Vi skriver kod som använder ett kort!
- Vad ska vi göra med en kortlek?
 - Vi skriver kod som använder en kortlek!

Exempel - Huvudprogram

```
int main()
{
    Deck deck1{};
    deck1.shuffle();
    while( ! deck1.is_empty() )
    {
        Card card1{ deck1.draw() };
        std::cout << card1.to_string() << std::endl;
    }
}
```

Exempel - Skapa klasser

När vi fått ett hum om hur huvudprogrammet behöver använda kort och kortlek kan vi börja skapa klasser.

- Vilka datamedlemmar behövs?
- Vilka medlemsfunktioner behövs?
- Hur hindrar vi användaren från att göra fel?
- Hur underlättar vi för oss att göra rätt senare?

Exempel - Headerfil

Card.h

```
class Card
{
public:
    Card(std::string const& s, int v);

    int get_value() const;

    bool is_red() const;

    std::string to_string() const;

private:
    std::string suit;
    int value;
};
```

Exempel - Implementationsfil

Card.cc

```
Card::Card(std::string const& s, int v)
: suit{s}, value{v}
{}

bool Card::is_red() const
{
    return (suit == "hearts" || suit == "diamonds");
}
```

main.cc

```
int main()
{
    Card ace{"hearts", 1};
    Card ring{"one to rule them all", 99};
}
```

- 1 Kursinformation
- 2 Klasser
- 3 Filuppdelning
- 4 Inkludering och kompilering
- 5 Undantag
- 6 Testning
- 7 Objektorientering - Exempel
- 8 Överlagring**
- 9 Operatoröverlagring - Exempel
- 10 Övrigt (i mån av tid)

Funktionsöverlagring

- I C++ kan flera funktioner ha samma namn
- Antal parametrar och deras typer avgör vilken som anropas
- Kompilatorn väljer den som matchar

```
int triangle_area(int base, int height);           // v1  
int triangle_area(int side1, int side2, int side3); // v2  
int triangle_area(int side1, int side2, double angle); // v3
```

```
cout << triangle_area(1, 1);           // v1 anropas  
cout << triangle_area(1, 1, 1);        // v2 anropas  
cout << triangle_area(1, 1, 1.0);      // v3 anropas
```

Funktioner - default-argument

Ibland vill vi att en parameter alltid ska få ett visst värde, om vi inte anger något annat.

```
void setfill(char fill_char = ' ');
```

```
setfill('*'); // fyll ut med '*'  
setfill();    // fyll ut med ' '
```

- Vi sätter ett default-argument på en specifik parameter.
- Parametrar med default-argument måste ligga sist i parameterlistan.
- Default-argument anges endast i deklarationen av en funktion. Ej vid definition.

Operatoröverlagring

Hur kan vi addera två vektorer och skriva ut resultatet?

```
Vector v1 {3, 4};  
Vector v2 {2, 5};  
  
Vector v3 { v1 + v2 };  
  
cout << v3 << endl;
```

KOMPILERAR EJ!

Operatoröverlagring

Hur fungerar strängaddition? Hur vet kompilatorn vad som ska göras?

```
string s1 {"c++ är "};  
string s2 {"bäst!"};  
  
string s3 { s1 + s2 };  
cout << s3 << endl;
```

Det finns en funktion!

```
string operator+(string const& lhs, string const& rhs)  
{  
    // slå ihop två strängar  
}
```

Operatoröverlagring

```
Vector v3 { v1 + v2 };  
// ekvivalent med  
Vector v3 { operator+(v1, v2) };
```

övning: Hur skulle funktionsdeklarationen för operator+ se ut i vårt fall?

```
Vector operator+(Vector const& lhs, Vector const& rhs)  
{  
    // Implementera vektor-addition!  
}
```

Operatoröverlagring

Det går också att skapa en operator som en medlem:

```
v1 + v2;  
// ekvivalent med  
v1.operator+(v2);
```

övning: Hur skulle vår funktionsdeklaration se ut om det var en medlemsfunktion?

```
Vector Vector::operator+(Vector const& rhs) const  
{  
    // Implementera vektor-addition!  
}
```

Var är lhs? Varför är funktionen const?

Operatoröverlagring

Två sätt att skriva en operator:

```
[returtyp] operator[symbol]([left], [right])  
{  
    // Instruktioner  
    [retursats]  
}
```

```
[returtyp] [klass]::operator[symbol]([right])  
{  
    // Instruktioner  
    [retursats]  
}
```

Operatoröverlagring

Vilken variant ska man välja när?

- Båda är okej. Välj den ni vill, men var så konsekventa det går!
- Det finns dock stunder då vi tvingas välja alternativ 1:
 - Om operanden på vänster sida är av en typ vi inte kan styra över.

```
Vector v {3, 4};  
v = 2 * v; // 2.operator*(v) fungerar ej!
```

Operatoröverlagring

På [cppreference](#) kan vi se hur operatorer ska vara implementerade.

övning: Hur ser funktionsdeklarationerna ut för de två olika fallen av `operator<<`? Vilken av dem är genomförbar?

```
Vector v1 {3, 4};  
Vector v2 {2, 5};  
  
cout << v1 << v2 << endl;
```

```
ostream& ostream::operator<<(Vector const& rhs);  
ostream& operator<<(ostream& os, Vector const& rhs);
```

Operatoröverlagring

Hur ska vi använda operatoröverlagring?

- Använd operatoröverlagring om det
 - är naturligt och väntat
 - inte har några bieffekter
- Använd endast en operator till sitt tänkta ändamål
- Härma beteendet av andra operatorer i C++

- 1 Kursinformation
- 2 Klasser
- 3 Filuppdelning
- 4 Inkludering och kompilering
- 5 Undantag
- 6 Testning
- 7 Objektorientering - Exempel
- 8 Överlagring
- 9 Operatoröverlagring - Exempel
- 10 Övrigt (i mån av tid)

- 1 Kursinformation
- 2 Klasser
- 3 Filuppdelning
- 4 Inkludering och kompilering
- 5 Undantag
- 6 Testning
- 7 Objektorientering - Exempel
- 8 Överlagring
- 9 Operatoröverlagring - Exempel
- 10 Övrigt (i mån av tid)

Mer om datamedlemmar

- Datamedlemmar kan vara
 - konstanta
 - referenser
- men endast om de initieras med datamedlemsinitieringslistan

```
class CR_Example
{
public:
    CR_Example(int& r, int c)
        : ref {r}, con{c}
    {
        ref = 5; // x = 5
        con = 2; // fel!
    }
private:
    int& ref;
    const int con;
};

int main()
{
    int x {};
    CR_Example y {x, 1};
}
```

Konvertering med strömoperator

```
#include <sstream>

std::string to_string(T const& data)
{
    std::ostringstream oss{};
    os << data;
    return oss.str();
}

T from_string(std::string const& str)
{
    std::istringstream iss{str};
    T data;
    iss >> data;
    return data;
}
```

Namnrymd

- Funktioner och klasser kan placeras i en namnrymd.
- Namnet på namnrymden måste användas för att komma åt medlemmarna
- Används för att undvika namnkollisioner och för utbytbart
- std är ett exempel

```
namespace my
{
    //Definitioner
}
using namespace my;
using std::cout;
```

Namnrymd

```
namespace fast_math
{
    double sin(double radians);
    double cos(double radians);
}

namespace accurate_math
{
    double sin(double radians);
    double cos(double radians);
}
```

```
#include <iostream>
#include "math.h"

using namespace std;
//välj implementation
using namespace fast_math;

int main()
{
    cout << sin(0) << cos(0) << endl;
}
```

Typalias

```
using natural = unsigned long;  
using suit_name = std::string;  
using card == std::pair<suit, int>  
using deck = std::vector<card>
```

Varför?

- Mindre att skriva
- Mer beskrivande namn
- Ett ställe att ändra på senare

Vänner

- Vändeklaration i klass
 - Kan ge en funktion skriven utanför klassen eller skriven i en annan klass tillgång till privata datamedlemmar.
 - Kan ge en annan klass tillgång till privata datamedlemmar.
- Den som skriver klassen bestämmer genom att lägga till en vändeklaration inuti klassen.
- Definition/impementation sker utanför klassen som en icke-medlem.
- **Använd inte i labbarna!** Det bryter inkapsling.

www.ida.liu.se/~TDIU20/